

هو العليم

جامعیت سعه وجودی رسول خدا نسبت به سایر انبیا در تبلیغ

طرح مبانی اسلام - جلسه پانزدهم

استاد

آیه الله حاج سید محمد محسن حسینی طهرانی
قدس الله سرّه

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
و الصلاة على أشرف رُسُلِهِ و خاتم سَفَرائِهِ
محمّد و آله الغرّ الميامين
و لعنة الله على أعدائهم أجمعين

خصوصیات پیغمبر اکرم و دین اسلام

قال الله تعالى في مُحكم كتابه:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي النَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُجِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾^۱

معنای آیه این چنین است:

«آن کسانی از این امت، مشمول رحمت پروردگار می شوند و فلاح و رستگاری پیدا می کنند، که از پیغمبر اکرم متابعت بنمایند و در فکر و ذهن خود راهی جز راه پیغمبر اکرم اختیار نکنند؛ آن پیغمبری که رسول و فرستاده از جانب پروردگار است و اُمّی است (یعنی درس نخوانده و کتابی مطالعه

^۱سوره اعراف (۷) آیه ۱۵۷.

نکرده است و تمام مطالبی که می‌گوید، از روی کتاب نیست، بلکه وحی است)، آن پیغمبری که نام او در تورات و انجیل برده شده است و خداوند بشارت به ظهور و بعثت او داده است.»
منتها این مطالب را از تورات و انجیل حذف کرده‌اند! همیشه رسم بر این بوده است که در جایی که مطلب اقتضا می‌کرده است، مدام از دین کم می‌کردند و می‌بریدند؛ لذا این تورات و انجیل هم مُحرَّف (تحریف شده) است، و آن تورات و انجیل واقعی نیست.

خصوصیت این پیغمبر و دین و آیینش این است:

﴿يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ﴾؛ «همیشه امت خود را به معروف و کار پسندیده امر می‌کند!»

چه آن معروف‌هایی که مطابق با فطرت و قابل ادراک برای مردم باشد، و چه آن معروف‌هایی که قابل ادراک و احساس برای مردم نباشد و از ناحیه پروردگار بیاید.

﴿وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾؛ «و مردم را از کار زشت باز می‌دارد!»

چه آن منکری که فطرت از او گریزان باشد و قابل ادراک برای انسان باشد، و چه آن منکرهایی که مطابق با فطرت است ولی انسان از ادراک آن ناتوان است؛ هر دوی اینها منکرند.

﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ﴾؛ «طیبات را برای مردم حلال می‌کند!»

مردم می‌توانند از طیبات الهی و از نعم خداوند در دنیا استفاده کنند. رهبانیت و گوشه‌گیری و عزلت در دین اسلام نیست! حرام کردن نعمت‌های الهی در دین اسلام نیست!

﴿وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثِ﴾؛ «و از طرف دیگر، هر امر خبیثی را برای مردم حرام می‌کند!»

محرمات را برای مردم حرام می‌کند؛ یعنی آنچه که برای رشد آنها مضر است، چه از جهت روحی و چه از جهت جسمی، حرام می‌کند. لذا خوردن خبائث حرام است، و احکام مخصوص به خودش را دارد که در فصول مختلفه فقه، مذکور است.

﴿وَيُضَعِّعُهُمْ إِنْ صَرَّهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾؛ «سختی و فشار و تضییق را

از اَمّت خودش برمی‌دارد.»

«إِصْر» یعنی: سختی و فشار و تحمیل مطلبی بر انسان به نحوی که برای او بسیار مشکل باشد.^۱ پیغمبر

این امور و آنچه که دست و پای اَمّت را می‌بندد، برمی‌دارد:

بُعِثْتُ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ سَمَّحَةٍ سَهْلَةٍ؛^۲ «من شریعت سهل و آسانی برای شما آوردم.»

شرایع گذشته، شریعت سهله و سمحه نبود، و متناسب و مطابق با افکار و شاکله‌های امم گذشته تدوین شده بود؛ اما بعثت پیغمبر اکرم باب جدیدی را گشود، و نفس مبارک آن حضرت سختی‌های اَمّت را تحمّل کرد و به خود خرید، و در نتیجه کار بر اَمّت سبک شد.

تکلیف اَمّت نسبت به پیامبر اکرم

حالا تکلیف ما با یک چنین پیغمبری و این رسالت و بعثتی که **﴿وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي**

كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾ آمده است، چگونه است؟

﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ﴾؛ «آن کسانی که به پیغمبر ایمان آوردند و او را در راه هدفش

(که عبارت است از هدایت و کمال ما) کمک و یاری کردند و بار پیغمبر را سبک کردند و زحمت او را

کم کردند،»

﴿وَأَتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾؛ «و از نوری که با پیغمبر نازل شده بود (که

عبارت است از قرآن و اهل بیت علیهم السلام) متابعت کردند، اینها رستگاران!»

کیفیت احساس مسئولیت انبیای گذشته نسبت به ابلاغ رسالت و هدایت مردم

تمام انبیای گذشته در یک مسئله مشترک بودند و اختلافی در بین آنها نبود و مرام آنها در این مسئله یکی بود، و آن این بود که رسالت خود را از ناحیه پروردگار می‌دانستند و تکلیفی را که خدا بر دوش آنها قرار داده بود، انجام می‌دادند و مطلب دیگری از این نظر در وجود خود احساس نمی‌کردند. احساس می‌کردند: مسئولیتی را که خدا به آنها داده است، باید انجام بدهند و این مطالب را به مردم ابلاغ کنند؛ اما اینکه مردم هدایت پیدا کنند یا نکنند، دیگر به ما مربوط نیست!

^۱ لسان العرب، ج ۴، ص ۲۲.

^۲ الکافی، ج ۵، ص ۴۹۴؛ الوافی، ج ۶، ص ۷۰، با قدری اختلاف.

این تکلیفی که خداوند بر دوش انبیا و به‌طورکلی بر دوش پیامبران و ائمه و اولیا گذاشته است، نه به این خاطر است که عمر آنها باید فدای هدایت و کمال امتی و یا افراد خاصی بشود؛ نه خیر! زحماتی که اولیا و ائمه و انبیا در تبلیغ رسالت متحمل می‌شوند، نفع آن مستقیماً به خود آنها می‌رسد و کمالی برای خود آنها است؛ منتها در حول و حوش آنها نیز عده‌ای منتفع و بهره‌مند می‌شوند. مقام اشرف هیچ‌وقت فدای مقام دانی و نازل نمی‌شود! کامل فدای ناقص نمی‌شود!

خداوند ممکن است که فرد کامل را قبل از وصول به کمال یا پس از وصول به کمال، از نظر توسعه در رحمت خود، به چنین مسائلی مبتلا کند که نفعش مستقیماً به خود او می‌رسد. بنابراین، وظیفه‌ای که انبیا در وجود خود احساس می‌کردند همین بود که تکلیفی از ناحیه پروردگار آمده است و ما باید این تکلیف را انجام بدهیم؛ مردم هدایت پیدا کردند یا هدایت پیدا نکردند، دیگر وظیفه ما نیست و بر عهده ما نیست!

لذا می‌بینیم وقتی آنها رسالت خود را تبلیغ می‌کنند، مدتی در میان مردم بسر می‌برند و هنگامی که مأیوس می‌شوند، شروع به نفرین می‌کنند و از قوم خود فاصله می‌گیرند! حضرت یونس از قومش بیرون آمد و گفت: ما بیرون برویم؛ حالا هر چه می‌خواهد به سرتان بیاید! حضرت نوح صدها سال در میان مردم به تبلیغ رسالت پرداخت و وقتی دید که قابل هدایت نیستند، نفرین کرد تا خداوند همه را از بین ببرد!

﴿وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾^۱ «و نوح گفت: پروردگارا، دیار و زنده‌ای

از کافرین را در روی زمین باقی نگذار!»

نفرین کرد و رفت! همین‌طور سایر انبیا و رسل، آنچه که در نفس خود احساس می‌کردند، فقط تبلیغ رسالت بود و بس! مطلب دیگری نبود.

نحوه اراده و مشیت الهی در هدایت پیامبران و سایر انسان‌ها

خداوند در اینجا برای بعضی از آنها، قضیه را روشن می‌کرد و بر اثر گذشت

^۱ سوره نوح (۷۱) آیه ۲۶.

زمان و مسائلی که به وجود می‌آمد، آنها را متوجّه می‌کرد که کار مردم به دست خداست، هدایت و عدم هدایت مردم به دست پروردگار است، و آنها فقط باید وظیفه خود را انجام بدهند و نباید در این وظیفه، اظهار نظر کنند! نباید بگویند که چرا این طور شد و چرا آن طور شد؟! این مطلبی بود که معمولاً پیامبران به این مطلب می‌رسیدند، و این یک درجه از درجات بالای توحید است که احساس کنند: تمام هدایت و ضلالت به دست پروردگار است، و اختیار امت را در گمراهی و شقاوت، جدای از اراده و مشیت پروردگار ندانند!

حضرت موسی علی نبینا و آله و علیه السلام که این قدر برای مردم زحمت کشید و تبلیغ رسالت کرد و مردم را از آن گرفتاری‌ها نجات داد، همین که چند روزی از آن قوم خارج می‌شود و بیرون می‌رود، وقتی که برمی‌گردد، می‌بیند همه مردم گوساله پرست شده‌اند! آن قدر ناراحت می‌شود که برادر خود را مورد عتاب و عقاب قرار می‌دهد! برادرش می‌گوید:

﴿قَالَ أَبْنُ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾^۱

«تو حساب ما را به حساب آنها مگذار و ما را یک کاسه نکن! تو خبر نداری که وقتی از اینجا رفتی، چه پیش آمد و چه بلاهایی بر سر من آمد و چه گرفتاری‌هایی را متحمل شدم؛ این مردم داشتند من را می‌کشتند! من را با این قوم ظالمین قرار نده! من حسابم جدا است و اینها حسابشان جدا است.»

حضرت موسی ناراحت می‌شود از اینکه می‌بیند این همه برای آنها زحمت کشیده است، حالا که یک مدّت کمی از این قوم بیرون آمده است، تمام این زحمات و تبلیغ و ترویج توحید در میان مردم، با سحر سامری و آن گوساله‌ای که به وجود آورده بود، همه از بین رفته است! نکته‌ای در اینجا است [که خداوند می‌فرماید]:

ای

^۱سوره اعراف (۷) آیه ۱۵۰.

موسی، تو خیال می‌کنی هدایت مردم به واسطهٔ زحمات تو برای آنها پیدا می‌شود؟! اگر ما اراده نکنیم، آیا باز همهٔ اینها هدایت پیدا می‌کنند و حرف تو را گوش می‌دهند؟! نکتهٔ دقیق در اینجا این است! حضرت موسی در اینجا متوجه اضطراب سرّ خود می‌شود. حضرت موسی می‌خواهد نتیجهٔ زحمتی را که برای این امت کشیده است، ببیند. حضرت موسی در این مقام نبوده است و این را نمی‌دانست که آنچه از هدایت و ضلالت پیش می‌آید، براساس تقدیر و مشیت پروردگار است؛ لذا وقتی می‌بیند که تمام زحماتش از بین رفته است، ناراحت می‌شود!^۱

ای موسی، اگر تو بدانی تمام اینها به دست پروردگار است، دیگر ناراحتی و مؤاخذه از برادر ندارد؛ چه تو بخواهی و چه نخواهی، جریان توحید در مظاهر عالم امکان، اقتضا می‌کند که مشیت پروردگار تحقق پیدا بکند! ما آن کسی را که به تو دسترسی ندارد، بدون ارتباط با تو هدایت می‌کنیم؛ و آن کسی که به تو دسترسی دارد و سال‌ها برای او زحمت می‌کشی، تمام زحمات تو را با یک قضیه، رشته و پنبه می‌کنیم! تو باید این مسئله را در نظر داشته باشی که تنها باید وظیفهٔ خود را انجام بدهی! هیچ‌گاه فکر تو به این مسئله نخواهد رسید که چگونه اراده و مشیت ما در این عالم تحقق پیدا می‌کند؛ مگر اینکه حجاب‌های غیبی برای تو منکشف شود، آن وقت احساس می‌کنی که منشأ هدایت و ریشهٔ ضلالت افراد از کجا است و از کجا نشئت می‌گیرد. هدایت افراد را به حساب خود نگذار، تا مبادا وقتی دیدی که آنها به ضلالت افتادند، آن موقع ناراحت بشوی و برادرت را دعوا بکنی! نه خیر، این مطلب به دست ما است!

در اینجا حضرت موسی متنبه می‌شود و نکته برای او کشف می‌شود و می‌گوید:

﴿إِنَّ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ نُضِلُّ بِهَا مَنْ نَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ نَشَاءُ﴾^۲ «پروردگارا، تمام اینها امتحان تو است؛

هر کسی را بخواهی از این بوتهٔ امتحان سرفراز بیرون

^۱ رجوع شود به امام شناسی، ج ۱۰، ص ۳۸۹ - ۳۹۳.

^۲ سوره اعراف (۷) آیه ۱۵۵.

می‌آوری، و هر کسی را که بخواهی به ضلالت می‌اندازی!»

اینجا بود که آن مطلب توحیدی برای حضرت موسی منکشف می‌شود. بعد خداوند هم می‌فرماید:

﴿قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾^۱ «هر کسی را که بخواهم به عذاب

خودم مبتلا می‌کنم، و رحمت من بر همه چیز توسعه دارد.»

این توسعه رحمت من به چه کسانی اختصاص دارد؟ و من برای چه کسانی این رحمت واسعة و این

رحمت عمیم را در نظر گرفته‌ام؟

﴿فَسَأَلْنَاهَا لِّلَّذِينَ يَنفُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾^۲ «من این رحمت واسعة را برای

آن کسانی که اقامه صلاة می‌کنند و نماز بجا می‌آورند و زکات می‌دهند [و به آیات ما ایمان دارند]، در

نظر گرفته‌ام!»

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ...﴾ «این رحمت واسعة، به امت پیغمبر آخرالزمان اختصاص

دارد، همان پیغمبری که بشارت او را در تورات و انجیل ذکر کرده‌ام!»

این ارتباط بین آیه قبل و آیه‌ای است که مورد نظر ما است؛ آن رحمت واسعة اختصاص به اینها دارد،

همان رحمتی که خداوند از جانب پیغمبر می‌فرماید:

﴿وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾ «آن کسی که ما فرستادیم تا آن إصر و

گرفتاری‌هایی که بر امم گذشته بود، از این امت برمی‌دارد.»

هدایت و ضلالت به واسطه جذبات رحمانی و القائنات شیطانی

بنابراین، آنچه برای همه انبیا مسلم و روشن است این مطلب است که مشیت پروردگار در هدایت و

ضلالت تفاوت نمی‌کند؛ اگر خداوند متعال پیامبری را برای هدایت می‌فرستد، از آن طرف نیز شیطانی را برای

ممانعت از ورود افراد ناپاک به حریم کبریائی خودش، خلق می‌کند. آن جاذبه‌ای که در رحمانیت نفس

پیغمبران و رسالت آنها قرار داده است که مردم را به وسیله آن دعوت می‌کند، مانند آن جاذبه و جلب را

^۱ و ۲. سوره اعراف (۷) آیه ۱۵۶.

^۲ سوره اعراف (۷) آیه ۱۵۷.

در نفوس ناپاک شیطان و اعوان او از همین بنی آدم قرار می دهد که آنها نیز بیایند و از آنچه که انبیا در مقام ارشاد به سوی آن هستند، جلوگیری کنند. این دو محور مخالف و دو قطب مخالف، به موازات هم و مساوی با هم در حرکت هستند؛ در هر جا که شیطانی وجود دارد، رحمانی نیز در آنجا وجود دارد و در هر جا که پیغمبری است، خداوند در همان جا شیطانی را می گمارد تا انسان را وسوسه کند، این دو قطب با هم در حرکت هستند و این دو محور با همدیگر حرکت می کنند.

حالا پیغمبر اکرم که این قدر برای هدایت و ارشاد مردم زحمت می کشد و مردم را به سوی خودش جلب می کند، و قوای ملکوتی نفس آن حضرت و آیات قرآن که افراد را به سوی خودش جلب می کند، در همان موقع شیطان به واسطه اعوان خود، از همین مشرکین قریش، جلوی پیغمبر می ایستد و ممانعت می کند؛ و این یک مسئله دارج و رایجی است که در تمام طول قرون وجود دارد.

حالا صحبت در این است که اگر قرار بر این باشد که افرادی بیایند و به خاطر موقعیت و کمال خودشان، افراد دیگری را جذب کنند؛ چرا این مسئله راجع به گروه مخالف است؟ صحبت در این است که آنها از اینکه بیایند و افراد را گمراه کنند، چه ترسند و نفعی می برند؟!

آن جاذبه ای که در نفس پیغمبر و در مقام رحمانیت پروردگار وجود دارد که افراد را جذب می کند، خداوند همین را در نفوس خبیثه شیطاین و ابالسه از بنی آدم قرار داده است ولو اینکه نفعی نبرند و ضرری متوجه آنها نشود، ولی همین قدر که احساس کنند شخصی دارد هدایت پیدا می کند، می روند و آن رگ حیاتی او را قطع می کنند و او را از راه به بیراهه می اندازند! اصلاً تمام خصوصیات نفسانی آنها به بیراهه بردن افراد است، ولو اینکه نفع یا ضرری بر آنها متوجه نشود. این شخص در اینجا است و آن شخص در جای دیگری است، اما می خواهد که او به راه نیاید و هدایت پیدا نکند؛ لذا می آید و توطئه می کند و موانعی بر سر راه او ایجاد می کند.

هجرت بعضی مسلمانان به حبشه به سبب اذیت و آزار مشرکان مکه

پیغمبر اکرم در مکه مشغول تبلیغ هستند و مسلمین کاری به مشرکین و بت های آنها ندارند، آنها برای خودشان گروهی هستند که از پیغمبر اکرم تبعیت می کنند و مسلمان می شوند؛ اما این مشرکین دست بر نمی دارند و شروع به اذیت مسلمانان می کنند، و کار را به آنجا می رسانند که عده ای از مسلمین پیش پیغمبر می آیند و می گویند: «یا رسول الله، به ما اجازه هجرت بده! ما به اینها کاری نداریم، اما اینها پیوسته اذیت می کنند!» تمام هم و غم مشرکین این بود که آنها را از راه به در کنند. مسلمانان با مشرکین کاری ندارند، اما آنها مسلمانان را اذیت می کنند و مردم را تحریک می کنند که آنها را اذیت کنند و آنها را در مرام خودشان سست کنند.

و ما باید خیلی متوجه باشیم و به خوبی از موقعیت خود آگاه باشیم و باید در این دو قطب مخالف، مسیر

خودمان را کاملاً روشن کنیم!

مسلمین به پیغمبر می گویند: «اجازه بدهید تا ما از اینجا هجرت کنیم!» حضرت اجازه نمی دهند، دوباره خدمت پیغمبر می رسند، باز حضرت اجازه نمی دهند، برای بار سوم، حضرت اجازه می دهند، می پرسند: کجا برویم؟! حضرت می فرماید:

به سمت حبشه بروید؛ زیرا نجاشی، پادشاه حبشه مردی نصرانی است و از مسلمانان پذیرایی می کند و کاری هم به کار ما ندارد!^۱

لذا تعدادی از مسلمین به سرپرستی جعفر طیار - که او در این مسافرت سفیر پیغمبر اکرم بود - حرکت می کنند و از کنار دریا سوار بر کشتی می شوند و به سمت حبشه می روند.^۲

ناراحتی مشرکان از گرویدن افراد به توحید و قصد بازگرداندن مهاجران

حالا که به آنجا رفته اند، با اینکه از دسترس مشرکین دورند و دیگر کاری به مشرکین و به بت ها و مکه ندارند، اما باز هم مشرکین نمی توانند آرام بنشینند و ببینند که عده ای هدایت پیدا کرده اند و مسلمان شده اند و دم از توحید می زنند، ولو صدها فرسنگ بینشان فاصله باشد! شروع به توطئه می کنند. پیغمبر این عده را فرستاد و آنها

^۱ مجمع البیان، ج 3، ص 360.

^۲ تفسیر القمّی، ج 1، ص 176.

نیز دو نفر را فرستادند. سفیر آنها، عمارة بن ولید، شراب خوار دائم الخمر، و عمرو بن عاص فاسق فاجر است! این سفیر مشرکین است و آن هم سفیر پیغمبر؛ این سفیر اسلام است و آن هم سفیر کفر! این دو به نجاشی می گویند: «این افراد جوان های هستند سفیه، که از دین ما برگشته اند و از شهر ما بیرون آمده اند، از شما تقاضا می کنیم که اینها را به کشور و جایگاه و مأوای خودشان برگردانید!»

نجاشی می گوید: «من تا آنها را امتحان نکنم نمی توانم حرف شما را قبول کنم!» دستور می دهد تا مسلمانان بیابند. هنگام حضور در نزد نجاشی، برخلاف آداب و رسوم، سجده نمی کنند؛ به آنها اعتراض می کنند که چرا سجده نمی کنید؟

می گویند: «ما جز برای پروردگار، برای کسی کرنش نمی کنیم!»

خیلی عجیب است! افرادی که تنها دو یا سه سال است به پیغمبر ایمان آورده اند، دارای آن چنان ایمان محکمی می شوند که اُبّهت و جاه و جبروت مظاهر دنیا، آنها را نمی گیرد و در تحت سیطره قوای اَبالسّه و شیاطین قرار نمی گیرند و آنچه را که درون خود دارند، حفظ می کنند و تا آخر به آن پایبند می مانند و هیچ مانعی نمی تواند آنها را در مراسمشان سست کند!

نجاشی از آنها می پرسد: «چرا شما از دین خود برگشتید؟»

حالا ببینید جعفر طیار، این سفیر پیغمبر چگونه صحبت می کند! جعفر طیار برمی خیزد و به نجاشی خطاب می کند و می گوید:

ما اقوامی در جاهلیت بودیم، دائماً همدیگر را مورد هتک و تجاوز قرار می دادیم، قتل و غارت در بین ما رواج و شیوع داشت، غذای ما چنین بود، رفتار ما چنین بود، زنا و ربا و شرب خمر و دزدی در میان ما رواج داشت (و از احوال جاهلیت برای نجاشی خبر داد) و در چنین شرایطی زندگی می کردیم و خصوصیات ما این طور بود؛ سپس خداوند متعال پیغمبری در میان ما مبعوث کرد که این پیغمبر، ما را از عبادت بت ها، به عبادت خدای یگانه فراخواند و از آنچه که ما را به خود مشغول می کرد، به سمت و سوی واحدی متوجه کرد!

منظور از بت‌ها چوب نیست؛ منظور از بت‌ها هر مظهري است که انسان در مقابل آن مظهر، سر تسلیم فرود بیاورد. مظاهر دنیا، ریاست، حبّ مال، حبّ مقام، حبّ فرزند و امثال ذلک، همه اینها بت هستند.^۱

پیغمبر خدا آمد و ما را از کرنش در برابر بت‌های دنیوی و بت‌های نفسانی باز داشت و به یک سمت ما را خواند که آن توحید است. ما تمام عادات گذشته را کنار گذاشتیم، موقعیت ما قبلاً چنین بود و الآن این‌طور شده است.

قرائت سوره مریم برای نجاشی و انقلاب روحی وی

نجاشی به جعفر طیار عرض می‌کند: آیا وحیی هم برای پیغمبر شما آمده است؟ جعفر طیار شروع به خواندن می‌کند:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * كَهَيْعَتِنَا * ذَكَرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكْرِياً * إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيّاً * قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْباً وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيّاً * ...﴾^۲

شروع می‌کند آیات سوره مریم را می‌خواند. خود نجاشی نصرانی است، آیات سوره مریم را که می‌شنود، متوجه می‌شود که عجب، چه مسائلی در این کتاب و در این وحی مطرح است! اشک نجاشی و افرادی که در آنجا بودند جاری می‌شود و نجاشی در همان مجلس اسلام می‌آورد و آن دو نفر را بیرون می‌کند و می‌گوید: «برگردید سر جای خودتان!»^۳

این همان جاذبه رحمانی است! این مسلمینی که به حبشه رفتند، با مردم که کاری نداشتند، اینها رفته

^۱ نهج البلاغه (عبده)، ج ۴، ص ۱۵۹؛ بحر المعارف، ج ۲، ص ۸۶:

«و فی نهج البلاغه: "إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عَدُوٌّ وَتَوَافُوتَانِ وَ سَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ، فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَ تَوَلَّاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَ عَادَاهَا؛ وَ هُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ، وَ مَا شِ بَيْنَهُمَا كَلَّمَا قَرُبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعُدَ مِنَ الْآخِرِ؛ وَ هُمَا بَعْدُ ضَرَّتَانِ.»

در نهج البلاغه آمده است: "همانا دنیا و آخرت دو دشمن متفاوت و دو راه مخالف یکدیگرند، پس هر که دنیا را دوست دارد و بدان دل بندد، آخرت را دشمن داشته و از آن نفرت ورزد؛ و آن دو به منزله مشرق و مغرب‌اند، و کسی که میان آن دو راه می‌پیماید، به هر کدام که نزدیک شود از دیگری دور می‌گردد؛ و از این گذشته، دنیا و آخرت هوی یکدیگرند."

ای عزیز! غیر خدا را در دل راه دادن و توجه و التفات به آن نمودن شرک است؛ کما قال علی علیه السلام: "كُلُّ مَا شَغَلَكَ عَنِ الْحَقِّ فَهُوَ صَنْمُكَ؛ هر چه تو را از حق سرگرم سازد، همان بت توست."

^۲ سوره مریم (۱۹) آیه ۱ - ۴. ترجمه:

«به نام خداوند بخشاینده مهربان. * کهیعتینا * این یادی از رحمت پروردگار تو درباره بنده‌اش زکریا است * آنگاه که پروردگارش را آهسته ندا کرد * و گفت: «پروردگارا، من استخوانم سست شده و موی سرم از پیری سپید گشته است! و ای پروردگارم، من هرگز با خواندن تو (از ثواب و پاداش سرای دیگر) بدبخت و بی‌بهره نبودم!» (محقق)

^۳ تفسیر القمّی، ج ۱، ص ۱۷۶ - ۱۷۹؛ إعلام الوری، ص ۴۳ - ۴۵.

بودند که در آنجا بمانند و سالیان دراز در حبشه باقی ماندند، و بعضی از اینها چند فرزند در حبشه به دنیا آوردند؛ ولی مشرکان مکه نمی‌توانند ببینند که یک نفر در آن گوشه دنیا دارد هدایت پیدا می‌کند!

این جذب و این جلب، هم در این طرف موجود است و هم در آن طرف؛ و این همان چیزی است که انسان خیلی باید مواظب باشد! خیلی باید مواظب راه و مواظب موقعیت خودش باشد تا بتواند بین این دو مسئله، تفکیک بگذارد و صرف جاذبه و فعالیت و اهتمام ابالسسه و شیاطین را براساس هدایت و همت والای آنها قرار ندهد. صرف اهتمام افراد و فعالیت آنها نباید باعث بشود که انسان فریب بخورد و این اهتمام بلیغ و سعی بسیار شدید آنها را به حساب اهتمام در راه رشد و تعالی بگذارد؛ این همان اهتمامی است که از استاد و مربی خود، ابلیس ابالسسه و شیطان الشیاطین گرفته‌اند، همان کسی که چنان اهتمامی دارد که هیچ‌کدام از ما چنین اهتمامی نداریم! او به پروردگار می‌گوید:

﴿قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ﴾^۱

«می‌گوید: همه آنها را اغوا می‌کنم و با تمام قوا بر سر راه آنها می‌ایستم! * [مگر بندگان مخلصین تو را.]»

^۱ سوره ص (۳۸) آیه ۸۲ و ۸۳.

اهتمامی که او برای اغوای مردم و بنی آدم دارد، هیچ کسی این اهتمام را ندارد!

حیازت مقام ابوت به واسطه تجلی تام پروردگار در نفس پیامبر اکرم

این روش پیامبران سابق است؛ اما پیغمبر اکرم نه تنها توحید را در مظاهر پروردگار بالعیان و بالحقیقه مشاهده می کند، بلکه به واسطه جامعیت بین وحدت و کثرت و به واسطه تجلی تام مظاهر پروردگار در جمیع عوامل، بجمیع مراتب و علی الإطلاق، به موقعیتی رسیده است که آن رحمانیت و آن رأفت و آن احساسی که پروردگار متعال نسبت به بندگانش دارد، همان احساس در وجود پیغمبر اکرم تجلی پیدا کرده است! دیگر پیغمبر نمی گوید: به من چه مربوط است؟! فرق پیغمبر و دیگران در این است که پیغمبر نمی گوید: اگر هدایت پیدا نکردید، به من مربوط نیست! و نمی آید و نفرین کند و برود! پیغمبر این طور نبود! ما باید بدانیم در چه امتی هستیم! آن مقام رحمانیت و رأفت پروردگار بآتمها و بأظهرها و باشتدادها در وجود و نفس پیغمبر تجلی کرده است، گویی خود خدا پایین آمده و مرتبه نازله ای در وجود پیغمبر پیدا کرده است! آن وقت چطور ممکن است پیغمبر اکرم مثل بقیه پیامبران گذشته باشد؟! لذا پیغمبر می فرماید:

أنا و علیّ أبوا هذه الأمة؛ «من و علی، پدران این امت هستیم.»

سایر پیغمبران پدر نبودند، مأمور بودند. مأمور یعنی اینکه سر کار برود و پشت میز در اداره بنشیند و یک برگه به او بدهند و من باب مثال بگویند: راجع به این قضیه، سراغ این افراد برو! او باید برود و کارش را انجام بدهد. هر چه آن شخص عجز و التماس بکند که: آقا من ندارم! می گوید: به من مربوط نیست؛ من مأمورم و باید بدهی! باید برود و سر کارش بنشیند؛ حالا کار مردم راه افتاد یا راه نیفتاد، وظیفه من نیست. وظیفه من این است که در حیطة کاری و محدوده دفتر خودم، وظیفه ام را انجام بدهم تا آن حقوقی که می گیرم حلال باشد؛ نهایت کاری که انجام می دهد، همین است! این را می گویند مأمور. اگر کار مردم از جای دیگر خراب شود، به من

^۱ عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۸۵؛ مناقب آل ابی طالب علیهم السلام، ج ۳، ص ۱۰۵.

مربوط نیست! من وظیفه دارم این کار را انجام بدهم؛ اگر کار شما از جای دیگر خراب است، برو و از جای دیگر درست کن! من وظیفه‌ام این است که الآن این کار را انجام بدهم؛ اگر شما در جای دیگری مشکلی داری، من بلند نمی‌شوم و بروم این مشکل را حل کنم، جایگاه و وظیفه من این است و دنبال کار خودم هستم. این می‌شود مأمور. پیغمبران این طور بودند؛ یعنی متتهای ادراک پیغمبران این بود که توحید را در مظاهر عالم امکان مشاهده کنند و ببینند که هدایت مردم به دست پروردگار است و ضلالت مردم با اختیارشان به اراده و مشیت پروردگار است. حالا از خودم مایه بگذارم؟ نه خیر! از خودم اضافه بر آنکه خدا گفته است، کاری انجام بدهم؟ نه خیر، این کار پیغمبران و انبیا نیست!

اما پیغمبر اکرم این طور نبود، پیغمبر می‌آمد و از خودش مایه می‌گذاشت؛ چون خودش را پدر این امت می‌دانست:

أنا و عليّ أبوا هذه الأمة؛ «من و علی پدر این امت هستیم!»

تجلی ابوت پیامبر در معراج و درخواست‌های حضرت برای امتش

یک پدر تحمل دیدن گمراهی فرزند را ندارد و نمی‌تواند بگوید: به من ربطی ندارد! پیغمبر تمام مصائب را به جانش خرید تا این امت گمراه نشود! در شب معراج نیز پیامبر اکرم به فکر امت است؛ طبق روایت مفصلی که در بحار است:

عالم یهودی از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام سؤال می‌کند: «این چه فضیلتی است که شما برای پیغمبر خودتان قائل هستید و از همه انبیا سلب می‌کنید؟ پیغمبران دیگر نیز فضائلی داشتند که پیغمبر شما نداشته است!»

حضرت جواب او را یک‌به‌یک می‌دهند تا می‌رسند به اینجا که می‌فرمایند: «پیغمبر به معراج رفته است و از خدا برای این امت تقاضای تخفیف می‌کند؛

کدام یک از پیغمبران این کار را کرده‌اند؟ وقتی تکلیف می‌آمد، آنها می‌گفتند: باید انجام بدهید! اگر انجام ندهید، خداوند شما را عقاب می‌کند و به جهنم می‌برد! اما پیغمبر اکرم با وجود اینکه تمام مصائب را متحمل می‌شد، حالا که به معراج و به قرب پروردگار رفته است، در آنجا هم به یاد من و شما است! این فرق بین پیغمبر ما و بقیه است!

پیغمبر اکرم از خدا سؤال می کند:

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾؛ «خدایا اگر اَمّت من نسیان و خطا کرد، تو اَمّت مرا مؤاخذه نکن! (و زحمت را از اَمّت من بردار!)»

خداوند خطاب می کند و می فرماید: «در امم گذشته اگر شخصی نسیان یا خطا می کرد، بعد از اینکه من او را متوجّه می کردم، عقابش می کردم؛ اما به واسطه استدعای تو ای رسول من، من عقوبت نسیان و خطا را از اَمّت تو برداشتم!»

این قدر مسئله مشکل بود! خداوند می فرماید: «وقتی ما یک مطلب را تذکر دادیم، دیگر نسیان معنا ندارد! اگر نسیان و خطا بکنی، عقوبت می شوی!» ولی ما این طور نیستیم، و پیغمبر کار ما را سبک کرد. دوباره رو می کند به خدا و عرضه می دارد: «پروردگارا، حالا که این کار را انجام دادی، یک درخواست دیگری هم دارم!»

می گوید: «ای رسول من! گفתי که عقوبت بر نسیان را بردارم، که برداشتم؛ گفתי که عقوبت بر خطا را بردارم، که برداشتم؛ دیگر چه کار کنم؟»

حضرت عرضه می دارد که:

﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا﴾؛ «خدایا آن إصر و شدّتی که بر امم گذشته بود (ادیان امم گذشته با دین ما خیلی فرق می کرد) آن شدّت را از اَمّت من بردار!»

خداوند خطاب می کند: «آن شدّت را که در امم و ادیان گذشته بود، با استدعای تو برمی دارم!» پیغمبر برای ما این کار را می کند، پس ما باید بدانیم اگر پیغمبر نمی رفت و از خدا این استدعا را نمی کرد و مجرا را تغییر نمی داد، چه بر سر ما می آمد؟! پیغمبر رفت و دست کاری کرد! پیغمبر این کار را کرد! پیغمبر رفت و از خدا تخفیف گرفت؛ خداوند هم فرمود: برداشتم!

^۱ و ۲. سوره بقره (۲) آیه ۲۸۶.

خداوند گفت: "من در امت‌های گذشته نماز جعل کرده بودم و حتماً باید در امکانه خاصی مثل کلیسا و کنیسه می‌رفتند و این نماز را آنجا می‌خواندند، حتی اگر خیلی دور باشد؛ اما من برای تو هر جای زمین را مسجد و طهور قرار دادم!"

یعنی اگر موقع ظهر شود، شما در هر جا باشید می‌توانید نماز بخوانید؛ همین‌جا می‌توانید نماز بخوانید، در خیابان باشید می‌توانید نماز بخوانید، در منزل رفیقتان باشید می‌توانید نماز بخوانید! خداوند می‌فرماید: "در امم سابقه اگر لباس یا بدن آنها نجس می‌شد، باید آن را می‌کنند؛ اما من آب را برای تو طهور قرار دادم و می‌توانی با آن ازاله نجاست کنی!"

لابد آنها افرادی بودند که باید یک‌هم‌چنین دینی هم برایشان باشد! آن یهودی‌ها و افراد کذا و کذایی که ما الان بعضی از آنها را می‌بینیم، آن موقع هم باید دینشان همین طوری بود! شما با یک لیوان آب می‌توانید وضو بگیرید، با سه لیوان یا پنج لیوان آب می‌توانید غسل بکنید، با یک لیوان و دو مرتبه آب ریختن در یک جا، از آن محل می‌توانید ازاله نجاست بکنید؛ این قدر راحت و سهل است! پیغمبر آمد و کار را از کجا به کجا رساند؛ از کندن اجزاء بدن و از بین بردن پوست بدن، کار را رساند به اینکه با یک یا نصف استکان آب، می‌توان ازاله نجاست کرد! از آنجا به اینجا رساند!

روایت خیلی مفصّلی است، چند مورد را به‌عنوان نمونه می‌گویم؛ حدود دوازده مورد از آن مسائلی که در اُمم گذشته بود، خداوند فرمود که همه اینها را از امت تو برداشتم:

"پنجاه رکعت نماز برای آنها جعل کردم و باید این پنجاه رکعت را در شبانه‌روز تقسیم کنند و در پنجاه نوبت نماز بخوانند!"

ببینید آیا دیگر وقتی برای اینها باقی می‌ماند؟! باید در شبانه‌روز پنجاه نوبت نماز بخوانند!

”اما همین پنجاه و یک رکعتی که برای امت تو جعل کردم، باید در پنج نوبت بخوانند؛ البته بعضی فریضه است و بعضی هم مستحب.

در امم دیگر، من نمازها را در دل شب و در وسط روز قرار دادم؛ باید در شدت آفتاب ظهر و در دل شب و نیمه‌های شب، از خواب بلند شوند و نماز بخوانند؛ ولی برای امت تو تخفیف دادم، در اطراف نهار و اطراف لیل تقسیم کردم! اگر هم موقع ظهر نخواندی عیب ندارد، ثوابش کم می‌شود ولی دیگر تو را عقاب نمی‌کنم؛ می‌توانی بعد از ظهر هم بخوانی. نماز مغرب را در اول غروب و یک ساعت بعد هم نماز عشاء را قرار دادم، و بعد هم اگر خواستی به آن مقامات بالا برسی، بسم الله! برای نماز شب بلند شو! این گوی و این میدان!

اگر کسی یک کار حسنه انجام می‌داد، به او یک برابر ثواب می‌دادم؛ اما برای امت تو هر حسنه‌ای را ده برابر ثواب می‌دهم!

در امت گذشته اگر کسی نیت کار ثواب می‌کرد ولی انجام نمی‌داد، به او پاداش نمی‌دادم؛ اما در امت تو نیت کار ثواب ولو بدون عمل، یک حسنه دارد!

در امت گذشته اگر کسی نیت گناه می‌کرد، او را عقاب می‌کردم؛ ولی در امت تو نیت گناه بدون انجام دادن آن، عقاب ندارد!

در امت گذشته اگر کسی گناه می‌کرد، گناه او را برای مردم افشا می‌کردم؛ اما در امت تو اگر کسی گناه کند، حسابش بین من و خودش است!

در امت گذشته اگر کسی گناه می‌کرد، باید صد سال استغفار می‌کرد یا هشتاد سال استغفار می‌کرد یا پنجاه سال استغفار می‌کرد، و تا وقتی که عمر داشت باید استغفار می‌کرد؛ گناه او را می‌بخشیدم، ولی از بهترین لذات دنیا او را محروم می‌کردم و در همین دنیا نیز او را عقوبت می‌کردم! اما برای امت تو اگر فردی از امت تو صد سال گناه بکند، با یک «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ» و یک توبه، در یک طرفه‌العین تمام آنها را می‌بخشم!^۱

^۱ بحار الأنوار، ج ۱۰، ص ۲۸ - ۴۹، به نقل از الاحتجاج، ج ۱، ص ۲۱۰ - ۲۲۶.

اینها تحفه‌هایی بود که پیغمبر به معراج رفت و از خداوند برای ما آورد!
آن بالا در قاب قوسین رفت، آنجایی که محب نمی‌خواهد هیچ‌گونه خطوری و هیچ‌گونه خاطری بین خودش و محبوب داشته باشد؛ مسئله خیلی ظریف و دقیق است:

معراج پیغمبر چیست؟ خلوت پیغمبر با خدا چگونه است؟ ما از اینها خبر نداریم، ما چه می‌فهمیم که وقتی پیغمبر به آنجا رفت، چه کار کرد؟! ما خود را در هزار رنج و زحمت می‌اندازیم تا یک بارقه و جاذبه و حالی پیدا کنیم، و به ما دست نمی‌دهد؛ اما در آنجایی که پیغمبر این همه زحمت کشیده است تا بالا برود و اُنسی پیدا کند، به قاب قوسین رفته و متصل به ذات پروردگار شده است و هیچ‌گونه خاطره‌ای نباید در آنجا بین عاشق و معشوق و بین محب و محبوب خطور کند، اما پیغمبر در آنجا به یاد ما است! خیلی عجیب است! شروع می‌کند از خدا امتیاز می‌گیرد: خدایا امتیاز بده! ایشان هم چنین پیغمبری بود.

فرق دیدگاه پیامبر اکرم با انبیای سابق نسبت به هدایت مردم

لذا در روایتی از امام باقر علیه السلام داریم که شخصی از حضرت سؤال می‌کند: آیا پیغمبر اکرم با مردم شوخی می‌کردند؟ حضرت فرمودند:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَعَثَ أَنْبِيَاءَهُ فَكَانَتْ فِيهِمْ كَزَاةٌ، وَبَعَثَ مُحَمَّدًا بِالرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ؛^۱

«وقتی که انبیای گذشته مبعوث می‌شدند، قدری قبض و تند بودند، آنها متوجه حال خودشان و به دنبال کار خود بودند و تنها در این فکر بودند که مأموریتشان را انجام بدهند؛ اما خداوند حساب پیغمبر را از بقیه جدا کرد و رأفت و رحمت را در پیغمبر قرار داد!»

پیغمبر با مردم می‌گوید و می‌نشیند و می‌خندد و شوخی می‌کند، و از همین راهها قلوب را به دست می‌آورد؛ پیغمبر ما این طور جلب و جذب می‌کرد! لذا ایشان در تمام احوال و در تمام مدت عمر خود، هیچ‌گاه نفرین نکرد.

^۱ کشف الریبه، ص ۸۲.

عدم نفرین پیامبر اکرم با وجود ظلم و ستم بسیار از جانب کفار

در جنگ احد آن مصائبی که برای حضرت پیش می‌آید: پیشانی پیغمبر را شکستند، افراد از دور پیغمبر پراکنده شده بودند، جبرئیل در طرف راست و میکائیل در طرف چپ قرار داشتند و از آن حضرت محافظت می‌کردند؛ اما بعضی وقت‌ها از دستشان درمی‌رفت، مثل اینکه قرار بر این بوده است که به پیغمبر اصابت بکند! شخصی به پیشانی پیغمبر سنگ زد و پیشانی شکست؛ شخص دیگری با شمشیر به گونهٔ حضرت زد که دانه‌های کلاه خود به استخوان گونهٔ پیغمبر فرو رفت، و اینکه در آوردنش چه مسئله‌ای به وجود آورد، بماند! خون از سر پیغمبر به بدنش جاری بود، لب پیغمبر شکافته شد، دندان پیغمبر شکست؛ حضرت این خون‌ها را می‌گرفت تا بر روی زمین نریزد! در روایت می‌فرماید:

اگر یک قطره از این خون بر روی زمین بریزد، عذاب خدا تا قیامت بر این امت می‌آید!^۱

این پیغمبری است که به فکر ما است. پیغمبر در همان موقعیت و در همان حال که دانه‌های خود در استخوان پیشانی ایشان فرو رفته بود، می‌گوید:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي، فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ^۲ «خدایا کاری به کار این امت نداشته باش؛ اینها جاهل اند!»

در آنجا جبرئیل عرض می‌کند:

یا رسول الله، آن دانهٔ دندان را به من عنایت کنی تا پیش من بماند!

حضرت می‌فرمایند:

می‌خواهم پیش خودم نگه دارم! می‌خواهم در روز قیامت این دندان را در مقابل پروردگار بیاورم و در مقام حساب بایستم و بگویم: خدایا، اینها دندان من را زدند و شکستند، من از اینها گذشتم؛ آیا تو از اینها نمی‌گذری؟!^۳

توصیهٔ پیامبر به ثقلین به سبب دلسوزی بر امت در آخرین روزهای عمر شریف

خویش

این پیغمبر ما است! در تمام مدت عمر توصیه می‌کند: ای مردم، من برای هدایت خودتان دارم می‌گویم، وگرنه ذریهٔ من که نیازی به هدایت ندارند:

^۱ إعلام الوری، ص ۸۲.

^۲ الشفاء بتعريف حقوق المصطفى صلى الله عليه و آله، ج ۱، ص ۱۰۵.

^۳ جهت اطلاع بیشتر پیرامون عفو و گذشت پیامبر اکرم صلى الله عليه و آله و سلم بر آزارها و اذیت‌های امت، رجوع شود به نور ملکوت قرآن، ج ۴، ص ۳۳۸ - ۳۵۱؛ بحار الأنوار، ج ۱۸، ص ۲۰۴؛ کنز العمال، ج ۶، ص ۳۰۲؛ المصنف، ابن ابی شیبیه، ج ۷، ص ۳۳۱؛ السیره النبویه، ابن هشام، ج ۱، ص ۳۵۵؛ أنساب الأشراف، ج ۱، ص ۱۴۷؛ الطبقات الكبرى، ج ۱، ص ۲۰۱.

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي؛^۱ «من قرآن و عترت خودم را در میان شما باقی می‌گذارم!»

در تاریخ داریم:

پیغمبر در بستر افتاده است و جیش اسامه را به بیرون مدینه فرستاده است، مرتب صدا می‌زند: «جَهِّزُوا جَيْشَ أُسَامَةَ!» تا این افراد از مدینه بیرون بروند و بعداً نیابند و کودتا کنند! عمر و ابوبکر را از مدینه بیرون می‌کند، و شخصاً اسم اینها را می‌آورد.

وقتی حال پیغمبر شدید می‌شود، بیهوش می‌شوند. عایشه صهیب را به دنبال ابوبکر می‌فرستد و می‌گوید: «بعید است که پیغمبر از این کسالت جان سالم به‌در ببرند؛ الآن موقعی است که تو باید به مدینه برگردی!» صهیب به ابوبکر خبر می‌دهد، ابوبکر و عمر برمی‌گردند.

ناگهان پیغمبر متوحشاً به هوش می‌آیند و می‌گویند: «چه شده است؟! چه شده است؟! چه کسانی امشب به مدینه آمده‌اند؟! چرا تخلف کرده‌اند؟! لَقَدْ طَرَقَ الْمَدِينَةَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ شَرٌّ عَظِيمٌ؛ امشب يك شرّ عظیمی بر این مدینه نازل شده است!»

نمی‌گویند که چه کسانی آمده‌اند، و آنها خودشان را پنهان می‌کنند. حضرت قدرت بر حرکت نداشتند و نماز را در همان حال خوابیده می‌خواندند و نمی‌توانستند بنشینند. به پیغمبر می‌گویند: ابوبکر آمده و در مسجدتان رفته است و نماز می‌خواند!

^۱ تفسیر القمّی، ج ۲، ص ۳۴۵.

حضرت صدا می‌زند: «أَقِيمُونِي! أَقِيمُونِي! من را بلند کنید! من را بلند کنید! دارد بر اسلام فتنه‌ای می‌آید، دارد بر اسلام بلیه‌ای نازل می‌شود! بیایید من را بلند کنید!»

پیغمبری که نماز را خوابیده می‌خواند، می‌آیند و او را بلند می‌کنند، تکیه بر فضل بن عباس و امیرالمؤمنین علیه السلام می‌دهد و پیغمبر را با آن حال که پاهای او بر روی زمین کشیده می‌شد و بر دوش این دو تکیه زده بود، به مسجد آوردند؛ حضرت ابوبکر را کنار زدند، ولی نمی‌توانستند ایستاده نماز بخوانند، و نشستند و نماز را نشسته خواندند، بعد گفتند: «من را بلند کنید!»

دوباره حضرت را بلند کردند و بالای منبر بردند، حضرت بالای منبر نشستند و شروع به وصیت کردند: «ای مردم! آن حلالی که در قرآن است، من نیز آن را حلال می‌کنم و اگر چیزی در قرآن حرام است، من نیز آن را حرام می‌کنم؛ آنچه را که من می‌گویم برای شما و به نفع شماست!»

بعد حضرت توصیه می‌کنند: «إِنِّي تَارِكٌ فَيْكُمْ الثَّقَلَيْنِ [کتاب الله و عترتی] و إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرَقَا حَتَّىٰ يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضِ! من دو چیز نزد شما باقی می‌گذارم، یکی کتاب خدا و دیگری عترت خودم؛ و اینها از هم جدا نمی‌شوند تا وقتی که در حوض کوثر به هم برسند! مردم بدانید: دست از این دو تا برندارید تا هدایت پیدا کنید! اگر دست بردارید، شقاوت پیدا می‌کنید و مسیر شما مسیر جهنم است! در روز قیامت اصحاب من می‌آیند و در کنار کوثر می‌ایستند، ولی خداوند نمی‌گذارد آنها از حوض کوثر آب بنوشند؛ اینها افرادی هستند که از عترت من دوری گزیدند و از آنها تبعیت نکردند!»^۱

گریه حضرت زهرا بر بستر شهادت پدر

بعد حضرت به منزل برمی‌گردند و بیهوش می‌افتند، وقتی که به هوش می‌آیند، می‌بینند فاطمه زهرا بر بستر آن حضرت نشسته و در حال گریه است و این اشعار را می‌خواند:

^۱ إرشاد القلوب، ج ۲، ص ۳۳۸؛ بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۱۰۸.

وَأَبْيَضُ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ *** ثَمَّالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ^۱

حضرت می‌فرمایند:

فاطمه جان، گریه نکن! آنچه که خداوند برای همه مقدر کرده است، برای من هم مقدر می‌کند! برو و فرزندان من حسنین را بیاور!

حضرت می‌روند و حسنین را می‌آورند. آنها را در آغوش می‌گیرند و شروع به گریه می‌کنند، سپس راجع به حسنین به افرادی که در دور بستر آن حضرت بودند و به دیگران توصیه می‌کنند؛ در این هنگام جبرئیل و میکائیل به خدمت آن حضرت می‌رسند و به آن حضرت عرضه می‌دارند: «یا رسول‌الله، وصایای خودت را به علی بکن!»

وصیت پیامبر به امیرالمؤمنین

پیغمبر، امیرالمؤمنین را صدا می‌زنند، حضرت می‌آیند و در کنار پیغمبر می‌نشینند، و پیغمبر شروع به وصیت می‌کند:

یا علی، کسی که در راه خدا و محبت ما قدم برمی‌دارد، تو او را یاری کن! کسی که دشمنی می‌کند، تو از او کناره بگیر!

بعد شروع می‌کنند وصیت‌های دیگری را به حضرت علی می‌گویند:

یا علی، اگر حقت را گرفتند، صبر کن! اگر خلافتت را غصب کردند، صبر کن! یا علی، اگر حرمت فاطمه من را هتک کردند، صبر کن! اگر فاطمه را زدند، چیزی نگو! یا علی، اگر بچه او را سقط کردند، صبر کن!

امیرالمؤمنین علیه السلام می‌گویند:

قسم به خدا شنیدم که جبرئیل به پیغمبر اکرم گفت: «به علی بگو چه به سر فاطمه تو می‌آورند! به علی خبر بده که پس از مرگ تو، برای فاطمه چه مسائلی را پیش می‌آورند!»

^۱ الإرشاد، ج ۱، ص ۱۸۶. امام شناسی، ج ۱۳، ص ۹۹:

«او سپید رویی است که از برکت سیمای او از ابر، باران طلب می‌شود. اوست ملاذ و پناه یتیمان، و حافظ و پاسدار بیوگان و ضعیفان.»

وقتی که من این مطلب را از جبرئیل شنیدم، غش کردم و بیهوش افتادم، وقتی که به هوش آمدم، عرض کردم: یا رسول الله، صبر می کنم!

عزاداری حضرت زهرا بر تربت پدر و گلایه از امت

خوب وصیت پیغمبر را عمل کردند! کاری کردند که حضرت زهرا سلام الله علیها روزها کنار تربت پیغمبر بیاید و زن‌ها به دور آن حضرت جمع بشوند و حضرت ندبه کند و زاری کند و گریه کند: یا رسول الله، از این دنیا رفتی، ولی این امت تو با بقیه تو و باقی مانده از نسل تو چه نکردند؟! این اشعار حضرت زهرا است، کنار قبر پیغمبر دارد ندبه می کند:

ماذا على من شمم تربة أحمداً *** أن لا يشم مدي الزمان غواليا
صبت على مصائب لو أئها *** صبت على الأيام صرن لياليا^۱

^۱ الکافی، ج ۱، ص ۲۸۱ - ۲۸۳.

^۲ مناقب آل ابی طالب علیهم السلام، ج ۱، ص ۲۴۲. رساله مودت، ص ۲۵۷:

«ابن شهر آشوب از آن بضعه رسول خدا این اشعار را روایت کرده است:
۱ اقل للمغيب تحت أطباق الثرى *** إن كنت تسمع صرختي و ندائيا
۲ صبت على مصائب لو أئها *** صبت على الأيام صرن لياليا
۳ قد كنت ذات حمى بظل محمد *** لم أحش من ضيم و كان جماليا
۴ فالیوم أخشع للذليل و أتقى *** ضیمی و أدفع ظالمی بردائيا
۵ فاذا بکت قمرية فی ليلها *** شجنا على غصن بکیت صباحيا
۶ فلا جعلن الحزن بعدك مونسى *** و لأجعلن الدمع فيك و شاحيا
۷ ماذا على من شمم تربة أحمداً *** أن لا يشم مدي الزمان غواليا

حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها بعد از رحلت پدر و مصائبی که از ناحیه دشمنان به آن حضرت می رسید، بر سر قبر رسول خدا رفته و صورت بر خاک می گذارد و بدین اشعار با پدر خود مناجات می کرد:

- (۱) بگو به آن پدر مهربانی که در زیر خاک‌های زمین پنهان شده است: اگر ناله و فریاد مرا گوش می دهی و سخن مرا می شنوی،
- (۲) من با تو راز و نیازهایی دارم؛ ای پدرجان! از هنگامی که تو از دنیا رخت بر بستی، چنان مصیبت‌های کمرشکنی بر من وارد شد که هرآینه اگر بر روزهای روشن دنیا وارد می شد، از سنگینی و سختی آن، مانند شب ظلمانی تاریک می شدند.
- (۳) ای پدرجان! من در سایه حمایت تو محفوظ بودم، و تو یگانه حامی ای بودی که مرا از هر گزند مصون می داشتی. ای گل روی من! ای زینت محفل من! تا تو بودی، من از هیچ ظلم و آزاری بیم نداشتم!
- (۴) لیکن امروز که از دنیا رفتی و دشمنان تو مرا بی تو دیدند، باید برای افراد فرومایه و زبون فروتنی کنم و برای حمایت از دین تو و دفاع از حق علی، پسر عموی تو چادر بر سر کنم و به مسجد رفته و جلوی ظلم و ستم را بگیرم.

ای رسول خدا، تو رفتی و این امت مصائبی بر سر من آوردند که اگر بر کوه‌ها تقسیم می‌کردند، از هم می‌گسیختند!

ابیاتی در عزای شهادت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم

ماتم جهان‌سوز خاتم النبیین است *** یا که آخرین روز صادر نخستین است
روز نوحه قرآن در مصیبت طاهاست *** روز ناله فرقان از فراق یاسین است
کعبه را سزد امروز رو نهد به ویرانی *** زن که چشم زمزم را سیل اشک خونین است
رایت شریعت را نوبت نگون‌ساری است *** روز غربت اسلام روز وحشت دین است
شاهد حقیقت را هر دو چشم حق‌بین خفت *** آه بانوی کبری هم‌چو شمع بالین است
شاهباز وحدت را بند غم به گردن شد *** کرکس طبیعت را دست و پنجه رنگین است
خاتم سلیمان را اهرمن به جادو برد *** مسند سلیمانی مرکز شیاطین است^۱
بِسْمِكَ اللَّهُمَّ وَ نَدْعُوكَ وَ نُقَسِمُكَ وَ نَرْجُوكَ، بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ الْأَطْهَارِ، يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ...

(۵) ای پدر مهربان! اگر گاه‌گاهی هنگام شب تار، قُمری در شاخه درخت به گریه درآید، بدان که من هر روز روشن و هر بامداد تابان بر تو گریه می‌کنم!

(۶) آری، از این به بعد غم و اندوه بر فراق تو مونس من خواهد بود و اشک‌های چشم من چون گردنبندی، بر سینه من قرار خواهد گرفت!

(۷) آری، کسی که خاک قبر تو را ببوید و بوی نسیم تربت تو بر مشام او برسد، دیگر چه نیازی دارد که در طول مدت روزگار عطر و غالیه استعمال کند!

^۱ کلیات دیوان آیه الله غروی اصفهانی، ص ۶۲.